

VEGYES.

Az új középiskolai törvény a napi sajtóban is számos hozzászólásra adott alkalmat. Tanulásg kedvéért néhány lapnyilatkozatot ismertetünk röviden s időrendben. *Die Mittelschulreform* (Pester Lloyd, 1923 dec. 29. v.-c.): a reformjavaslattal szemben két aggodalma van: a három típus, melynek tanterve mellözi a közgazdaság, szociológia és jogi ismeretek elemeit, kielégítheti-e a mai kor követelményeit és mit ér a középiskolák egyenlő jogosítása a középiskolai tanulók egyenlő jogosítása nélkül (értsd a numerus clausust)? A reálgimnázium életképességét kétségessé teszi az, hogy (a németen kívül) mindegyikben csak *egy* világnyelvet tanítanak s ezekre nézve nem rendelkezünk megfelelő tanerőkkel. A művelődés differenciálásánál fontosabb annak mélyítése. A latinnak, de még inkább a görögnek tanítása elégtelen eredménnyel jár. A reformot nem tartja kielégítőnek. Erre a cikkre Klebelsberg gróf miniszter részletesen válaszol ugyanannak a lapnak január 4-i számában (e. l.): a numerus clausust politikai okokból mellözte és azért, mert nem a középiskolákra, hanem a főiskolákra tartozik. Részletesen ismerteti azokat az intézkedéseket, amelyekkel sikerülni fog az élő nyelvek tanárainak létszámát biztosítani. Ha a reálgimnáziumok még egy élő nyelvet tanítanak, az mindenesetre jobb, mintha egyet sem tanítanak. A tantárgyak szaporítása épp a tanítás mélyítésének rovására menne, avagy meg nem engedhető óraszámfelemeléssel járna. A lap a miniszter felvilágosításait megnyugvással fogadja. — *Fremde Sprachen in der Mittelschule* Radó Antaltól: (Pester Lloyd, jan. 8.): a két előbbi cikkbe kapcsolódik és hibáztatja a nyelvtanításnak nálunk követett módszerét. Az élő nyelvek tanítását illetőleg emlékeztet Jankovich Béla kezdeményezésére. Kímélet nélkül megállapítja, hogy az élő nyelvek tanítása vajmi gyenge eredménnyel járt és az illető tanerők kiképzése is felette hiányos. Ez utóbbit illetőleg a külföld támogatására szorulunk. Radó ezután igen élesen polemizál a miniszterrel a numerus claususról tett nyilatkozata ötletéből. — *Zur Frage der Mittelschulreform* Berzeviczy Alberttől (Pester Lloyd, jan. 27.): a javaslat inkább keret és sikere attól függ, miként alakul a tartalom: a tanterv, módszer és tanárképzés. A javaslat alapelveit helyesli s legmelegebben üdvözli a tisztá humanisztikus gimnázium visszaállítását, amely immár a szellemi kiválasztottak iskolájává lesz. Az indokolásnak a főiskolai póttanfolyamokra vonatkozó kitétele kissé homályos. Az osztályvizsgálatok helyébe lépő összefoglalások alkalmával arra is kell törekedni, hogy a középiskolába nem való elemeket már az alsó osztályokban eltávolítsuk. — *Kulturprobleme* Gratz Gusztávtól (Pester Lloyd, márc. 20.): csakis kultúrfölényünk fenntartása biztosíthatja az ország jövőjét. A középiskolák újjászervezése ma már közügy, amelyet nem lehet tovább halogatni. A közművelődés szintáját emelni kell s kapcsolatba hozni a nyugati kultúrákkal. — *A középiskola* Dénes Lajostól (Világ, márc.): az egész iskolarendszer újjászervezésére szorul; a gyermek természetes fejlődésének hármas tagozat felel meg; egységes alsó tagozat kell, a felső tagozat, amely csak a 14—15. életévben kezdődjék, legalább négyféle elágazást mutasson; ez a reform pénzügyi nehézségek miatt sem időszerű; az iskola szellemét a tanárság adja meg, minden iskolareformnak a tanárképzésen kell kezdődnie. — *A korszellem és az új középiskola* Nagy Józseftől (Új Nemzedék, ápr. 2.): a javaslatot túlságos óvatosság és szokatlan hagyománytisztélet jellemzi; a klasszikus gimnázium megbukott a pozitívizmus áramlatában, mert a kontempatív világnézet iskolája, míg a modern világ a tett és az akarat világa; ez a hivatás vár a művelt középosztály túlnyomó többségére, ezért a tisztán humanisztikus gimnáziumok számát a lehető leg-

kevesebbre kell korlátozni; a reálgimnázium és a reáliskola következetes kiépítése örvendetes, mert ezáltal közoktatásügyünk közelebb jön korunk szelleméhez; a javaslat kereteit igazi tartalommal kell még megtölteni: tananyag és megfelelő tanárok; a mostani reformnál talán még nagyobb szükség lett volna a tanárképzés és a tanári pálya reformjára. — *Nyolc esztendőös börtön* (Világ, aug. 10. v.-c.): a középiskolai tantervet teszi szóvá, amellyel szemben szervezni kell az ellenállást. „Az új tanterv nem progresszív és nem konzervatív, hanem egész egyszerűen — rossz.” A görög nyelvnek hat évre kiterjesztett tanítása a régi módszerrel éppoly meddő lesz, mint az eddigi négyéves tanítás. Ehelyett célszerű lett volna hat esztendőre korlátozni a latin nyelvoktatást. Jó tanterv híján az átlagos tanár sem boldogul. — *Die neue Schule* (Pester Lloyd, aug. 12. v.-c.): általában elismeri a tantervnek szigorú tárgyilagosságát, amelybe azonban csak az utasítások fognak életet önteni. Kifogásolja az alsófokú magyar olvasmányokat, továbbá a görögnek megkezdését a harmadik osztályban, ahol a tanulóknak négy nyelvvvel kell megküzdnie. A felső osztályokban a latinból túlzott követelményeket támasztanak. Több kifogásolni valót talál az élő nyelvek tantervében, viszont örvendetes haladást lát a mennyiségnek és természettudományoknak mélyített tanításában. Az új tanterv egységességre törekvő lelkiismeretes munka, amely a tanulókkal és tanárokkal szemben az eddiginél nagyobb követelményeket támaszt. — *Die neue Schule* (Pester Lloyd, aug. 13.): egy fajvédelmi lap cikkével foglalkozik, amely hibáztatja, hogy az új tanterv nem öleli fel a fajvédelmet és nincs tekintettel a magyar lélekre. — *Die neue Schule* Klebelsberg Kunó gróftól (Pester Lloyd, aug. 17. v.-c.): nem vitatkozik, csupán tájékoztatni óhajt. Az újjászervezést nagyon megnehezítette, de egyben sürgössé tette az 1890-i reform elhibázott volta. Azzal, hogy ő a görög nyelvet egy idegen élő nyelvvel pótolta, megeremtetten nálunk is az igazi reálgimnáziumot. A német mellett egy második idegen nyelv elsajátítása életkérdés a magyar értelmiség számára. Behatóbban foglalkozik ezen nyelveknek iskolai tanításával és a szükséges tanerők előteremtésével. A középiskola kérdése lényegileg a tanárképzésen fordul meg, amelyről külön törvény gondoskodik és amely ma már kielégítő módon folyik a bölcsészeti karon. — *Az új iskola* Klebelsberg Kunó gróftól (1. közlemény Nemzeti Ujság, aug. 23.). — *Az új középiskolai tanterv* Kornis Gyulától (Néptanítók Lapja, 1924, 27—28. sz., megjelent különnyomatban is): részletes, hiteles és áttekinthető képet ad a tantervi munkálatokról a következő sorrendben: 1. A tantervek külső története. 2. A tantervek irányelvei és szerkezete. 3. Az egyes tárgyak külön-külön mindhárom iskolanemben. 4. Kritika a kritikákról. A szerző fejtegetései mindvégig tárgyilagosaak, meggyőzők és nagyban hozzá fognak járulni a végzett munka elfogulatlan, igazságos méltánylásához. kf.

A középiskolák újjászervezése Cseh-Szlovákiában. Az osztrák *Organisationsentwurf für Gymnasien und Realschulen* alapjaiban ugyan túlélte a világháborút is, de 70 évi fennállása után immár az is roskadozni kezd. Csehországban egy külön reform-bizottság évek óta foglalkozik a középiskolák újjászervezésével, amelyre nézve a következő érdekes tervzetben állapodtak meg. Az eddigi 4 iskolafaj (gimnázium, reáliskola, reálgimnázium, reformreálgimnázium) helyett ezentúl csak 3 lesz, m. p. a *normális*, a *klasszikus* és a *szláv* típus. A normális típus egy 4-osztályú, egységes alsó és egy 3-, esetleg 4-osztályú szétágazó, felső tagozatból áll. A klasszikus és szláv típus ugyan szintén alsó és felső tagozatra oszlik, de elágazás nélkül. (A közös alsó tagozatot illetően tanulságos annak felemlítése, hogy annak gondolata és üdvös volta már az *Organisationsentwurf*-ot megelőző *Vorbemerkungen*-ben világosan kifejezésre jut és a jövő fejlődés szempontjából megfontolásul ajánlatik.) Ezen alsó tagozatban nem tanítanak holt nyelveket, hanem csak egy élő nyelvet (franciát vagy angolt). A többi kötelező tantárgyak ugyan-

azok, mint az eddigi 4 alsó osztályban, továbbá polgári ismeretek és állam-polgári nevelés, mértani rajz, testgyakorlatok (torna mellett); egyes osztályokban még kötelező kézimunka és ének. A normális típus felső tagozata, (5—7. oszt.) két (gimnáziumi és reális) ágra szakad. A közös tantárgyak sorából kiemelendő, hogy a tanítás nyelve és az államban lakó egyik nemzetiség nyelve mellett még egy szláv nyelvet is tanulnak. A földrajzhoz kapcsolódik egy bevezetés a közgazdaságtanba, a mennyiségtanhoz az ábrázoló mértan alapjai. Latint csak a gimnáziumi ágba tanítanak, ábrázoló mértant és rajzot csak a reáliskolaiban. Amazok tehát öt nyelvet kénytelenek tanulni, az utóbbiak csak (!) négyet. A felső tagozat számos rendkívüli tárgya között a mintázás és gépirás is szerepel. A vallásos nevelést felekezeti alapon az illető egyház vagy vallástársaság gondozására bízzák. A normális típus 7. osztályával befejeződik az általános kiképzés. A végzett hallgatók részesei mindazoknak a kedvezményeknek és jogoknak, amelyek az eddigi középiskolák végzett tanulóit megillették, kivéve azt, hogy a főiskolákra rendes hallgatókul beiratkozhatnak. Ezen jogosítás megszerzése egy 8. osztály elvégzéséhez van kötve, amely 3 csoportban készít elő a főiskolai tanulmányokra: a) ú. n. szellemi tudományok (*Geisteswissenschaften*), b) természettudományok, c) mennyiségtan-műszaki tudományok csoportja. A második, vagyis klasszikus típusú középiskola nagyjában utódja a mai humanisztikus gimnáziumnak, azzal a különbséggel, hogy a latin tanítása csak a 2., a görögé az 5. osztályban kezdődik. A mértani rajz és a 7. osztályra eső szláv nyelv kivételével a kötelező rendes tantárgyak ugyanazok, mint a normális típusban. Vége a harmadik, vagyis szláv típus alsó tagozatában megegyezik a normális típusával, az 5—7. osztályban ennek gimnáziumi ágát követi, a 8. osztályban pedig az ú. n. szellemi tudományokat öleli fel azzal a különbséggel, hogy a latin nyelvet az orosz helyettesíti.

A tanulók felvétele rendszerint a népiskola 5. osztályának sikeres elvégzéséhez van kötve. Aki „igen alkalmas“ minősítéssel végezte az 5. osztályt, azt vizsga nélkül veszik fel, máskülönben a középiskolának jogában áll a jelentkezők alkalmasságáról vizsga útján meggyőződni. (Régebben a felvételi vizsga általánosan kötelező volt.) A népiskola 4. osztályát „igen alkalmas“ minősítéssel végzett tanulók is felvehetők a középiskola 1. osztályába, ha a tanítás nyelvének és a számtannak az öt népiskolai osztálynak megfelelő tananyagából sikerrel vizsgáznak. Az átlépés polgári iskolából középiskolába, úgyszintén ennek egyik típusából egy másikba különbözőzeti vizsgákhoz van kötve. A középiskola felső tagozatába és a 8. osztályba való átlépést a selejtezés érdekében szigorúan szabályozták. A 4. osztályból a jövőben csak az léphet az 5.-be, akinek évvégi bizonyítványában az illető ágazat rendes tantárgyainak legfeljebb feléből van elégséges érdemjegye; minden további „elégségest“, egy „igen jó“ érdemjeggyel kell kompenzálni. A 7. osztály végén a tanulók záróvizsgát tesznek, amelynek sikerétől függ egyrészt az, hogy a hivatalnoki pályára való képesítést elnyerjék, másrészt a 8. osztályba való fellépés. A 7. osztály sikeres elvégzése különben is biztosítja az eddigi teljes középiskolai végzettséggel járó jogosításokat, a főiskolák rendes látogatásának kivételével. Ez utóbbit csak egy újabb, a 8. osztály elvégzése után letendő záróvizsga sikere biztosítja, amely eszerint az eddigi érettségit pótolja. Mindkét záróvizsga tárgyai az elérendő célhoz és a 8. osztály tagozataihoz alkalmazkodnak. Ez az egymásra következő kettős, sőt összesen hármas selejtezés kétségkívül lényeges szigorítást jelent az eddigi rendszerrel szemben. k.

A neveléstudomány a magyar egyetemeken. Egyetemeink tanrendjében az 1924—25. tanévnek első felére a következő pedagógiai vagy pedagógiai érdekű előadások voltak hirdetve:

A budapesti Pázmány Péter-tudományegyetemen: A) A bölcsészettudományi karon: Dr. Findczy Ernő ny. r. tanár: 1. Eméleti pedagógia.

Hetenként 3 óra. 2. Neveléstörténet. (XV—XVI. század.) Hetenként 2 óra. 3. A középiskolák rendtartása. Hetenként 1 óra. (Elsősorban a tanárképző-intézet tagjai részére.) — *Dr. Weszely Ödön* magántanár: A tanítás módszere és technikája. Hetenként 2 óra. — *Dr. Domanovszky Sándor* ny. r. tanár: Az oktatásügy fejlődése Magyarországon. Hetenként 4 óra. — *Dr. Madzsar Imre* magántanár: A közoktatás története fővárosunkban. — *Dr. Méhely Lajos* ny. r. tanár: Az állattan tanításának módszere. (Tanárképző-intézeti előadás.) — *Dr. Gombocz Endre* magántanár: Fejezetek a botanika történetéből. (Tekintettel a tanítástörténetre.) Tanárképzői előadás. Hetenként 2 óra. — *Dr. Juba Adolf* megbízott előadó: *Iskolaegészségtan*. (II. éveseknek.) A tanítás higiénéje. Hetenként 2 óra. — Tanárképző-intézeti előadás: *Dr. Lobmayer Géza*: Iskola- és közegészségtan. — B) A hittudományi karon: A helyettesítéssel megbízandó tanár: 1. Általános neveléstudomány. (I. rész.) 2. Tanítás- és módszertan. Hetenként 2—2 óra. — C) Az orvos-tudományi karon: *Dr. Juba Adolf* magántanár: 1. Iskolaegészségtan, különös tekintettel a tanköteles kor betegségeire. 2. Iskolaegészségügyi kirándulások. Hetenként 2—2 óra.

A Ferenc József-tudományegyetemen: Dr. Bartók György ny. r. tanár, mint helyettes: 1. Pedagógia filozófiai alapon. II. rész. Heti 3 óra. 2. Pedagógiai reformkérdések. Heti 2 óra. 3. Pedagógiai gyakorlatok. (Tanárképző.) Heti 2 óra. — *Dr. Batta István* magántanár: A nevelő-oktatas elmélete és gyakorlata. — *Dr. Csengery János* ny. r. tanár: Horatius ódáinak methodikus tárgyalása a gimnáziumban. (Tanárképző.) Heti 2 óra.

Az Erzsébet-tudományegyetemen: A) A bölcsészet-, nyelv- és történet-tudományi karon: Dr. Weszely Ödön ny. r. tanár: 1. A szellemi fejlődés tényezői. Heti 3 óra. 2. A nevelés története a XIX. században. 3. Pedagógiai és pszichotechnikai gyakorlatok. 4. A magyar nyelvi oktatás módszere. (Tanárképző előadás.) Heti 2—2 óra. — *Dr. Zolnai Gyula* ny. r. tanár: Nyelvészeti gyakorlatok a magyar nyelvtudomány és nyelvtanítás köréből. (Tanárképző.) Heti 2 óra. — B) Az evangélikus hittudományi karon: A kinevezendő tanár: Keresztyén neveléstudomány. Heti 2 óra.

A debreceni Tisza István-tudományegyetemen: A) A bölcsészet-, nyelv- és történet-tudományi karon: Dr. Mitrovics Gyula ny. r. tanár: 1. Az iskolásgyermek lélektana. Heti 3 óra. 2. Az újkori nevelés története. 3. Szemináriumi gyakorlatok. 4. A magyar nyelvtanítás módszere a középiskolában. (Tanárképző előadás.) Heti 2—2 óra. — *Dr. Milleker Rezső* ny. r. tanár: A földrajz-tanítás methodikája. IV. éveseknek. — *Dr. Bodnár János* ny. r. tanár: A kémia tanítása a középiskolában. (Tanárképző előadás.) Heti 1 óra. — B) A református hittudományi karon: *Kiss Ferenc* ny. r. tanár: Iskolai szervezetünk. (Spec. coll.) Heti 1 óra. — *Csikész Sándor* ny. r. tanár: Népiskolai vallásoktatás. (Spec. coll.) Heti 2 óra. — Pályatétel a pedagógiából: *Az értelmi képességek megállapítására vonatkozó kísérletek.*

Adalékok a magyar szexualpedagógiai irodalomhoz. Juba Adolfnak ebbe a tárgykörbe tartozó könyvecskéjével kapcsolatban (ismertetését l. a 80. l.) a fontos kérdések iránt érdeklődő kartársaink figyelmét még a következő idevágó újabb hazai írásokra szeretnők terelni. Budapesten immár 32 év óta csendben és áldásosan működik a *Teleia* nevű egyesület, amely e betegségek ingyenes gyógyításán kívül azoknak népszerű irodalmát is felkarolja. Kiadásában jelent meg 1920-ban *Schuschny Henrik dr.-nak* *Az ifjúságnak a nemi betegségekről* c. 15 oldalas füzetete, amely céljának kitűnően megfelel. Még ennél is tömörebb *Emődi Aladár dr.* négyoldalas talpraesett beszéde *A magyar ifjakhoz. Útravalónak az érettségi vizsgák után* (megj. a *Magyar Orvos* 1920. évf.-ban). Ugyancsak az ő szerkesztésében (V. Lipót-körút 17.) jelenik meg a *Teleia* népies felvilágosító és intő folyóirat, amely tartalmánál és hivatásánál fogva máris rászolgált több miniszterium ajánlására. k.